

DE ARCHITECT
IN DE 21ste EEUW

Kristof UYTTERHOEVEN (ed.)

De architect in de 21ste eeuw
Kristof Uytterhoeven (ed.)

© 2016 Intersentia
Antwerpen – Cambridge
www.intersentia.be

Coverbeeld: © Stock Photo

ISBN 978-94-000-0585-3
D/2016/7849/68
NUR 822

Alle rechten voorbehouden. Behoudens uitdrukkelijk bij wet bepaalde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, op welke wijze ook, zonder de uitdrukkelijke voorafgaande toestemming van de uitgever.

Ondanks alle aan de samenstelling van de tekst bestede zorg, kunnen noch de auteurs noch de uitgever aansprakelijkheid aanvaarden voor eventuele schade die zou kunnen voortvloeien uit enige fout die in deze uitgave zou kunnen voorkomen.

VOORWOORD

‘De architect’ klinkt hier als een begrip, als een concept. De zee van wetten en verantwoordelijkheden waarin ‘die architect’ rondzwemt, versterkt dat idee nog meer.

En toch gaat het over een persoon, of het liefst zelfs over een groep van personen. Mensen die met hart en ziel instaan voor onze gebouwde omgeving. In de 22ste eeuw wellicht ook voor de omgeving *tout court*, gebouwd of helemaal vernietigd.

Die mensen van de toekomst zitten nu gevangen in een systeem uit de vorige eeuwen. De energie die wordt voortgebracht door deze groep wordt onheus behandeld en ondergewaardeerd.

Het beroep van architect wordt ‘uitgeoefend’, zo zegt men. Maar dat beroep wordt vandaag niet meer juist omschreven. Bovendien kloppen de definities over de uitoefening ook niet. In de wereld van het bouwen zijn wettelijke bepalingen en reguliere overeenkomsten hopeloos achterhaald, omdat de activiteit die vandaag wordt opgeëist en aangeboden, niet meer overeenstemt met soms vooroorlogse verwachtingspatronen.

Het dragen van alle verantwoordelijkheden voor, tijdens en na het bouwproces is niet meer loodzwaar, maar gewoon onhoudbaar.

Een juistere afbakening dringt zich op. Een gevoeliger omschrijving van de taken van de architect kan niet meer worden uitgesteld. Het monopolie, omschreven in ‘beschermende’ teksten van 1939 en later, zal verdwijnen.

Dit boek geeft aan waarom architecten in een onaangepaste context vertoeven. De verschillende bijdrages leveren ook stof aan om de waarom-vraag om te buigen naar ‘hoe moet het verder?’.

Ik ben verantwoordelijk voor honderden aspirant-architecten per jaar. In die hoedanigheid voelde ik het als een plicht het initiatief mede op te nemen voor de conferentie die aan dit boek ten grondslag ligt. Wij gooien jonge architecten niet graag in een *jungle*.

Dag Boutsen
Decaan Faculteit Architectuur KU Leuven

AVANT-PROPOS

Dans ce titre, 'l'architecte' est pris comme une notion, un concept. L'univers des lois et responsabilités qu'embrasse l'architecte, renforce encore cette idée.

En plus, il s'agit d'une personne, ou préférablement même d'un groupe des personnes. Des gens qui se portent garants de cœur et d'âme pour notre environnement bâti. Dans le 22ème siècle probablement aussi pour l'environnement tout court, bâti ou complètement détruit.

Ces personnes de l'avenir sont maintenant emprisonnés dans un système des siècles passés. L'énergie qui est produite par ce groupe est traitée injustement et sous-estimée.

La profession d'architecte est 'pratiquée', comme on dit. Mais cette profession n'est pas définie correctement aujourd'hui. Et les définitions de cette pratique ne sont pas correctes non plus. Dans le monde de la construction, les lois et les contrats réguliers sont totalement dépassés parce que l'activité qui est maintenant exigée et offerte ne correspond plus à des anticipations parfois d'avant-guerre.

Porter toutes ces responsabilités avant, pendant et après le processus de construction n'est plus écrasant, mais simplement insoutenable.

Une démarcation plus correcte s'insiste. Une description plus sensible des tâches de l'architecte ne peut plus être retardée. Le monopole, décrit dans les textes 'protecteurs' de 1939 et plus tard, disparaîtra.

Ce livre indique pourquoi les architectes se trouvent dans un contexte inapproprié. Les différentes contributions apportent des sujets de conversation pour convertir la question 'Pourquoi ?' vers 'Comment continuer ?'.

Je suis responsable pour des centaines aspirants architectes chaque année. En cette qualité, je me voyais obligé de prendre l'initiative d'organiser une conférence sur laquelle ce livre est basé. Nous ne voulons pas jeter des louveteaux dans *la jungle*.

Dag Boutsen
Doyen Faculté Architecture KU Leuven

INHOUD

<i>Voorwoord</i>	v
<i>Avant-propos</i>	vii

De architect: de juridische gevolgen van de evolutie van vrij beroep naar ondernemer

Béatrice PONET	1
I. Inleiding: onderscheid vrij beroep – handelaar en de juridische gevolgen	1
II. Van architect naar onderneming in het mededingingsrecht	7
III. Van architect naar onderneming in het marktpraktijkenrecht	11
IV. De architect als onderneming voor de rechtbank van koophandel	16
V. Slot – nog nieuwe evoluties in petto?	19

Het monopolie van de architect en de onverenigbaarheden

Kristof UYTTERHOEVEN	21
I. Inleiding	21
II. Het monopolie van de architect	23
A. De wettelijke basis en de <i>ratio legis</i> van het monopolie	23
1. De wettelijke basis	23
2. De <i>ratio legis</i> van het monopolie	24
B. Het toepassingsgebied van het monopolie	25
1. Het initiële toepassingsgebied en de oorspronkelijke wettelijke beperkingen	25
a. Het initiële toepassingsgebied	25
b. De oorspronkelijke wettelijke uitzonderingen op het monopolie	36
2. Bijkomende beperkingen van het monopolie in de rechtspraak	43
a. Gespecialiseerde studies	43
b. Beperking van de tussenkomst van de architect tot de wind- en waterdichte ruwbouwwerken	46

3.	De uitbreiding van het toepassingsgebied van het monopolie	48
a.	Meldingsplichtige handelingen	48
b.	De advies- en bijstandsplicht van de architect als derde component van het monopolie?	49
C.	Sanctionering van het monopolie	53
III.	De onverenigbaarheden	54
A.	De onverenigbaarheid tussen het beroep van architect en aannemer	54
1.	Wettelijke grondslag en bestaansreden	54
a.	Artikel 6 van de wet van 20 februari 1939	54
b.	De Wet-Laruelle versterkt de wettelijke onverenigbaarheid	56
2.	Restrictieve interpretatie van de onverenigbaarheid tussen het beroep van architect en aannemer	57
a.	Artikel 6 van de wet van 20 februari 1939 wijkt af van artikel II.3 van het Wetboek van Economisch Recht	57
b.	Concrete toepassingen	58
3.	Gevolgen van de onverenigbaarheid	74
B.	De onverenigbaarheid architect-ambtenaar	76
1.	Personeel toepassingsgebied	76
2.	Voorwerp van de onverenigbaarheid	80
3.	Gevolgen van de onverenigbaarheid	81
IV.	Besluit: de toekomst van het monopolie en de onverenigbaarheid tussen het beroep van aannemer en van architect	81
Het wettelijke kader van de uitoefening van het beroep van architect		
	Sarah SCHOENMAEKERS	87
I.	Inleiding	87
II.	Het recht op het voeren van de titel	88
A.	Inleiding	88
B.	Personen in het bezit van een Belgisch diploma	88
C.	Personen in het bezit van een EU/EER-diploma	90
D.	Personen in het bezit van non-EU/EER-kwalificaties	97
E.	Belgen met verworven rechten	98
F.	Gevolgen ongeoorloofd gebruik van de titel	99
III.	Het recht het beroep uit te oefenen	99
A.	Beroepsuitoefening door natuurlijke personen	100
1.	Belgen en andere EU/EER-onderdanen	100
a.	Personeel toepassingsgebied	100
b.	Inschrijving op de lijst van de stagiairs of op de tabel van de Orde	101

c. Stage	101
d. Registratie in geval van dienstverlening	104
2. Niet-EU/EER-onderdanen	105
B. Beroepsuitoefening door natuurlijke personen in het kader van een professionele burgerlijke vennootschap of vereniging	106
C. Beroepsuitoefening door rechtspersonen	108
1. Algemeen	108
2. Bestuur van de architect-rechtspersoon	111
3. Doel en activiteit van de architect-rechtspersoon	112
4. Aandelen van een nv of cvba op naam	112
5. Aandelen en stemrechten	113
6. Deelnemingen in andere vennootschappen	113
7. Inschrijving op de tabellen van de Orde van architecten	113
D. Bijkomende voorwaarden tot uitoefening van het beroep	114
1. Beroepsaansprakelijkheidsverzekering	114
a. Deontologische verzekeringsplicht	115
b. <i>Ratio legis</i> van de verzekeringsplicht	115
c. Personeel toepassingsgebied van de verzekeringsplicht	116
d. Uitzonderingen op de verzekeringsplicht	119
e. Omvang dekking	119
f. Uitsluiting van dekking en duurtijd waarborg	120
g. Controle en afdwinging verzekeringsplicht	122
2. Talenkennis	123

Hervorming van het architectentuchtprocesrecht: noodzakelijk, nuttig of alleen maar een modegril?

Dirk LINDEMANS	125
I. Inleiding	125
II. De referentienormen voor de toetsing van het tuchtprocesrecht van de architect	129
A. Artikel 6 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens	129
1. Algemeen	129
2. De werkingssfeer van artikel 6 en tuchtprocedures	132
3. De inhoud van de bescherming van artikel 6, § 1 EVRM ten aanzien van disciplinaire procedures waarin burgerlijke rechten en verplichtingen betrokken zijn	137
a. Recht op (toegang tot) een rechtbank	137
b. De (tucht)rechterlijke instantie moet bij wet ingesteld zijn	138
c. De tuchtrechtelijke instantie moet onafhankelijk zijn	139
d. De tuchtrechtelijke instantie moet onpartijdig zijn	140

e.	Een ‘eerlijk’ (fair) proces: de rechten van de verdediging en van tegenspraak, het mondelinge hoorrecht en de openbaarheid van behandeling en uitspraak.	141
f.	Recht om te zwijgen en zichzelf niet te beschuldigen	143
g.	Recht op een gemotiveerde beslissing en op eerlijke en betrouwbare bewijzen.	145
h.	Recht op behandeling binnen een redelijke termijn	145
i.	Vermoeden van onschuld.	146
B.	De algemene rechtsbeginselen	147
C.	De Grondwet.	151
D.	Wetten die betrokken kunnen worden op (architecten)tuchtprocesrecht en er een toetssteen van kunnen zijn.	152
III.	De referentieambities voor de toetsing van het disciplinair (architecten)procesrecht	153
A.	De verzuchtingen van em. procureur-generaal J. Dujardin	153
B.	Het hervormingsvoorstel van de Federatie van Vrije Beroepen voor een basisharmonisering van het tuchtprocesrecht.	154
C.	De trends in het buitenland	155
D.	De hoop van vele auteurs over tuchtrechtspraak	155
IV.	Het verleden van de architectentuchtspraak	157
A.	Verantwoording	157
B.	Disciplinair recht vóór de oprichting van de Orde van Architecten bij wet van 26 juni 1963	158
V.	Disciplinair (proces)recht ingevoerd door of op grond van de wet van 26 juni 1963.	162
A.	De organisatie van de tuchtrechtspraak.	162
B.	De positie van de klager	165
C.	De informatie in de mededeling van de opening van een tuchtonderzoek, in de oproepingsbrief voor de tuchtraad en bij kennisgeving van de tuchtstraf	168
D.	De bekendmaking van tuchtstraffen.	170
E.	De tuchtstraffen	181
F.	Het huishoudelijk reglement van de Orde van Architecten	182
VI.	Conclusie	183

Les obligations, la responsabilité et l’assurance de l’architecte.

Panorama général et pistes de réflexion

	Benoît KOHL.	185
I.	Introduction.	185
II.	Les obligations de l’architecte.	187
III.	Les sanctions de l’inexécution des obligations de l’architecte.	200
IV.	L’assurance de la responsabilité de l’architecte.	220

L'artiste et le manager. Analyse de la loi de 39 dans le contexte d'une sociologie des professions

Jean-Louis GENARD et Judith le Maire	235
I. Le contexte socio-politique de la loi de 39.....	236
II. La transition post-fordiste.....	240
III. Le type professionnel en arrière-plan de la loi de 39 comme de l'imaginaire encore dominant	243
IV. Quelques caractéristiques du contexte professionnel actuel	247
A. L'explosion des figures de l'architecte	248
B. Des pratiques de plus en plus réticulaires.....	248
C. Le décalage radical entre l'imaginaire de la profession et la réalité des pratiques	249
D. L'importance de la « désertion professionnelle »	250
V. Conclusion	252

Un prix pour qui? Une évolution de la figure de l'architecte au sein des prix d'architecture en Belgique

Typhaine MOOGIN.....	255
[Mouvement 1: 1890-1940] Défendre une figure par ses compétences.....	257
A. Définition. La formation d'un architecte-artiste.....	257
1. Dans le prolongement de la libéralisation des Beaux-Arts ...	257
2. Encourager de jeunes artistes et leur Art.....	258
3. Un prix officiel pour diplôme officieux	259
B. Défense. De l'architecte-artiste à l'architecte-praticien	261
1. De nouveaux prix, de nouvelles œuvres... ..	261
2. ... de nouveaux candidats	263
3. Défendre un corps professionnel.....	266
[Aboutissement].....	267
[Mouvement 2: 1950-1990] Reconstruire des compétences à partir d'un titre	268
A. Élargissement. Les compétences de l'architecte en discussion	268
1. De nouveaux paradigmes	268
2. ... de nouvelles compétences architecturales	271
B. Repositionnement. L'architecte dans une collaboration	273
1. De l'atelier à l'agence.....	273
2. L'architecte au contact d'autres acteurs	274
3. Renégocier une figure auctoriale.....	275
[Conclusion].....	276
Bibliographie.....	277

Taken, verantwoordelijkheid en erelonen van de architect

Elisabeth DEJAEGHER en Nathalie RONSMANS.....	281
I. Inleiding – door Johan Rutgeerts.....	281
II. Ethiek, waardigheid, geweten, fair play, expertise, vergoeding – door Frank Demulle.....	283
A. Ethiek.....	283
B. Waardigheid.....	284
C. Fatsoen.....	285
D. Geweten.....	285
E. Fair play.....	287
III. Wet van 1939 en Scholen van morgen – door Kati Lamens.....	289